

Література

1. Моляко В.О. Творчий потенціал людини як психологічна проблема // Психологічна газета. – 2005. - №6. – С.4-5.
2. Нікітін Б.П. Виникнення і розвиток творчих здібностей // Рад. шк. – 1994. - №4.- С.20-22.
3. Старовойт Л.В. Аплікація як засіб всебічного та гармонійного розвитку дошкільників / Л.В. Старовойт// Zbiór raportów naukowych. „Pedagogika. Nauka wczoraj, dzis, jutro (30.05.2015 – 31.05.2015) – Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. – P.9-11
4. Рогозина В. Педагогические условия развития творческих способностей на уроке // Воспитание школьников. – 2007. - №4. – С. 28-30.
5. Черепковська Н.І. Виявлення та стимуляція розвитку творчого потенціалу дітей // Обдарована дитина. – 2006. - №1. – С. 18-21.
6. Чорна Л.Г. Психологія забезпечення розвитку творчих здібностей учнів // Психологічна газета.- 2001. - №2. С.42-46.
7. Brovchak, L.S., Starovoi, L.V., & Likhitska, L.M. (2018). Pedagogical Conditions for Creative and Artistic Development of Children of Senior Preschool Age by Means of Art. New Educational Review, 52(2), 206-217
8. Starovoi, L. V. (2015). Khudozhnye konstruyuvannya z paperu ta kartonu [The artistic design of paper and paperboard]. Vinnytsya: FOP Korzyn D. Ju., 168.

УДК 373.3.015.31:7

М. Наумець,

здобувач ступеня вищої освіти «магістр»

Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

M. Naumets,

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

СТАН РЕАЛІЗАЦІЇ ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

STATE OF REALIZATION OF KHUDOZHNE-ESTETICHNOGO EDUCATION JUNIOR SCHOOLBOYS ON THE LESSONS OF FINE ART

Анотація. у статті представлено констатувальний експеримент дослідження, який відбувався у два етапи, виокремлено критерії, показники та рівні художньо-естетичного виховання молодших школярів, а також рівні готовності вчителів початкових класів до організації художньо-естетичного виховання молодших школярів, подано узагальнені висновки про стан реалізації художньо-естетичного виховання дітей на уроках образотворчого мистецтва.

Abstract. the konstatuval'niy experiment of research, which took place in two stages, is presented in the article, criteria, indexes and levels of khudozhne-estetichno education of junior schoolboys, and also levels of readiness of teachers of initial classes, are selected to organization of khudozhne-estetichno education of junior schoolboys, the generalized conclusions are given about being of realization of khudozhne-estetichno education of children in the lessons of fine art.

Ключові слова: художньо-естетичне виховання, молодший школяр, критерії, показники та рівні художньо-естетичного виховання, рівні готовності вчителів початкових класів.

Keywords: khudozhne-estetichne education, junior schoolboy, criteria, indexes and levels of khudozhne-estetichno education, levels of readiness of teachers of initial classes.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства особливої гостроти набувають питання формування художньо-естетичної культури особистості, її вміння сприймати, цінувати і примножувати матеріальні та духовні цінності, які за своїм змістом і спрямованістю стверджують ідеї добра і краси.

З погляду сучасної педагогічної теорії та практики питання формування у молодших школярів художньо-естетичних смаків є актуальним і пов'язане з подальшим пошуком шляхів, які б

утверджували в житті дітей духовні цінності, збагачували їх зміст та функціональну активність [1,с. 23].

Відповідно до мети і визначених завдань дослідження нами було проведено констатувальний експеримент, який мав на меті з'ясувати реальний стан здійснення художньо-естетичного виховання на уроках образотворчого мистецтва у сучасній початковій школі. Констатувальний експеримент проходив у два взаємопов'язані етапи.

Метою першого етапу було вивчення досвіду вчителів початкових класів щодо здійснення художньо-естетичного виховання молодших школярів на уроках образотворчого мистецтва, а також визначення їх рівня готовності до формування художньо-естетичних смаків учнів.

Метою другого етапу було вивчення стану сформованості художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку, інтенсивність потреби у спілкуванні з мистецтвом, рівні обізнаності учнів з видами нетрадиційних технік малювання, а також опитування батьків з метою вивчення їх ставлення до образотворчої діяльності їхніх дітей.

На першому етапі експерименту було проведено анкетування вчителів початкових класів з метою визначення їх рівня готовності до формування художньо-естетичних смаків учнів на уроках образотворчого мистецтва.

Критерії оцінювання результатів представлено в таблиці 1.

Таблиця 1.

	Критерії	Показники
	Пізнавальний	- усвідомлення змісту основних понять образотворчого мистецтва та методики його навчання молодших школярів; - оволодіння термінологією образотворчого мистецтва, прийомами планування навчальної діяльності з образотворчого мистецтва.
	Діяльнісний	- володіння основами образотворчої грамоти та засобами художнього вираження; - усвідомлення вікових та психологічних особливостей образотворчої діяльності молодших школярів; - володіння прийомами керування образотворчою діяльністю молодших школярів.
	Оцінний	- глибина сприймання художньо-образної мови мистецьких творів; - усвідомлення естетичної цінності продуктів дитячої образотворчої діяльності; - сформованість критеріальної системи оцінки результатів дитячої образотворчої діяльності.

Відповідно до розроблених критеріїв та показників нами було виокремлено три рівні готовності вчителів початкових класів до розвитку художньо-естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку.

Низький рівень характеризують: слабка орієнтація у змісті навчального матеріалу з образотворчого мистецтва; репродуктивний підхід до моделювання уроку; естетична непривабливість власних малюнків; примітивність зображень; фрагментарність знань щодо особливостей образотворчої діяльності молодших школярів; організація навчальної діяльності з

орієнтацією на відтворення в учнівських роботах подібності до зображуваного; відсутність орієнтації щодо естетичної цінності художніх творів та несформованість особистісного ставлення до дитячої художньої творчості; сприймання та оцінювання дитячих малюнків без урахування їх естетичних якостей.

Достатній рівень характеризують: розуміння змісту окремих понять образотворчого мистецтва та методики його навчання; використання лише найбільш поширеної термінології образотворчого мистецтва; свідомий підхід до моделювання уроку образотворчого мистецтва; використання виражальних можливостей художніх технік та матеріалів у створенні художнього образу; допущення незначних помилок у виконанні зображення; знання вікових та психологічних особливостей образотворчої діяльності молодших школярів; орієнтація на ознайомлення учнів із особливостями художньої мови образотворчого мистецтва; оптимістичне ставлення до можливості дітей відтворювати дійсність у зображеннях; розуміння естетичної цінності мистецьких явищ; виявлення особистісного ставлення та оцінних суджень щодо мистецьких творів та до результатів дитячої художньої творчості.

Високий рівень характеризують: володіння основними поняттями образотворчого мистецтва та методики його навчання; вільне та грамотне використання образотворчої термінології; грамотність зображень; яскравість та виразність створеного образу; обізнаність із особливостями дитячої художньої діяльності; орієнтація на організацію творчої атмосфери у процесі створення художніх образів молодшими школярами; усвідомлення естетичної цінності мистецьких явищ; проникнення в смисл, концептуальну сутність художнього твору; сприймання та оцінювання дитячих малюнків з усвідомленням їх художньо-естетичних якостей, врахування неповторності, щирості, емоційності дитячих суджень та малюнків при їх оцінюванні.

За даними отриманими в ході анкетування та під час аналізу їх педагогічних малюнків нами було зафіксовано 24% високо рівня, 45% - достатнього і 31 % низького рівня готовності вчителів практиків до впровадження художньо-естетичного виховання на уроках образотворчого мистецтва. Кожен третій вчитель-практик не може забезпечити повною мірою художньо-естетичного впливу на вихованців [2, с.44].

Практика показує, що переважна більшість вчителів початкових класів ставляться до уроків мистецького циклу, як до другорядних і не таких важливих, як решта. Іноді залучаючи до їх проведення студентів-практикантів.

На другому етапі констатувального експерименту з метою дослідження реального стану сформованості художньо-естетичного смаку у молодших школярів нами було проведено анкетування, опитування та аналіз результатів художньо-творчої діяльності учнів.

За результатами аналізу науково-методичної літератури з проблеми художньо-естетичного виховання молодших школярів, ми виокремили критерії, показники та рівні художньо-естетичного ставлення молодших школярів до творів образотворчого мистецтва.

Емоційний критерій, включає такі показники:

- уміння учнів емоційно реагувати на зображення у творі образотворчого мистецтва;
- уміння сприймати, читати та розуміти зміст твору;
- вміння емоційно та образно висловлювати свою думку стосовно твору мистецтва, який аналізується;
- уміння усвідомлювати елементарні естетичні якості твору, які роблять картину для нього привабливою;
- уміння отримувати естетичну насолоду від колірною поєднання зображувальних осіб, предметів та явищ;
- вміння виявляти асоціації, емоційну пам'ять, тобто у процесі оцінювання спиратися на власний емоційний досвід;
- вміння вловлювати внутрішню характеристику художнього образу;
- вміння передавати в судженнях емоційно-особистісне ставлення до сприйнятого твору мистецтва.

Пізнавально-мотиваційний критерій визначався за такими показниками:

- потреба у сприйманні художніх творів;

- вміння милуватися творами мистецтва;
- уміння користуватися елементарними матеріалами та засобами зображувальної діяльності;
- знання про закони композиційної побудови творів мистецтва та основи кольорознавства;
- бажання вчитися основам образотворчого мистецтва;
- потреба у розширенні своїх знань та умінь з образо творення;
- вмотивованість до образотворчої діяльності у вільний час.

Творчо-діяльнісний критерій визначається такими показниками:

- самостійно використовує набуття знання та уміння в процесі практичної діяльності;
- працюючи над власним твором мистецтва, використовує як свій власний досвід, так і нові елементи образотворення;
- заповнює свій вільний час різними видами образотворчої діяльності;
- проявляє творчість у підборі матеріалів та засобів образотворчої діяльності в процесі створення власного твору мистецтва.

На підставі зазначених критеріїв та показників нами було визначено три рівні сформованості художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку: високий, середній, низький.

Високий рівень сформованості художньо-естетичного смаку характеризується бажанням учня отримувати естетичну насолоду від творів мистецтва. У нього розвинені перцептивні навички, він розуміє естетичне значення творів образотворчого мистецтва, учень здатний адекватно сприймати й аналізувати художній твір. Дитина обізнана в історії власного регіону, його традиціях, особливостях народного мистецтва, надбаннях матеріальної та нематеріальної регіональної культурно-історичної спадщини. Рівень характеризується високим ступенем розуміння базових категорій (культура, художньо-естетичний смак, регіональна культурно-історична спадщина); наявністю ґрунтовних естетичних знань, усвідомленням важливості розуміння їх суті та високорозвиненого вміння застосовувати їх на практиці з користю для суспільства. В учнів розвинене креативне, критичне та самостійне мислення. Такий рівень художньо-естетичного смаку визначається рівновагою емоційно-ціннісного та когнітивного компонентів художньо-естетичного смаку, що виявляється в логічному викладенні естетичних суджень. Можна стверджувати про високий рівень сформованості художньо-естетичного смаку дітей молодшого шкільного віку, коли учень вдало зіставляє художній образ із художнім ідеалом, має розвинене образне мислення. В учня ґрунтовні знання в різних галузях мистецтва й він проявляє стійкий інтерес до художньо-творчої діяльності. Школяр постійно прагне до всебічного естетичного саморозвитку. Означений рівень характеризується достатньо високо вираженим рівнем зацікавленості в освітньому процесі,

який ґрунтується на позитивному ставленні до процесу отримання знань та позитивних емоціях від процесу спілкування з діячами культури та мистецтв.

До середнього рівня сформованості художньо-естетичного смаку ми відносимо учнів, які вміють правильно сприймати твір образотворчого мистецтва, та відчувають певну складність в аргументованому доведенні власної думки щодо естетичної значущості художнього твору. Він бере участь у виховних заходах, та не проявляє достатнього інтересу та ініціативи під час художньо-творчої діяльності. Це обумовлюється бажанням не відриватися від колективу та іншими заохоченнями, а не власним бажанням до саморозвитку та отримання естетичної насолоди. Навички художньої діяльності стійкі, але творчо використовувати їх не вміє. Достатньо розвинені розуміння суті базових категорій (культура, художньо-естетичний смак, мистецтво); наявні досить глибокі естетичні знання та середній рівень усвідомлення важливості розуміння їх суті та наявність непогано розвиненого вміння застосовувати їх на практиці з користю для суспільства, але учні не завжди знають як це зробити.

Учні з середнім рівнем сформованості художньо-естетичного смаку змінюють свою поведінку відповідно до ситуації, не завжди толерантно ставляться до оточення, до надбань культурно-історичної спадщини, хоча частіше все ж керуються у власних діях усталеними естетичними, моральними, культурними нормами. Означений рівень характеризується достатнім рівнем зацікавленості в освітньому процесі, який ґрунтується на позитивному ставленні до процесу отримання естетичних знань та позитивних емоціях від процесу спілкування з творами та майстрами образотворчого мистецтва.

Низький рівень – у молодшого школяра елементарно-фрагментарне естетичне сприйняття, відсутність образних узагальнень та асоціацій, він погано сприймає художні твори, не може дати адекватної естетичної оцінки, не здатен аргументовано довести свої естетичні уподобання. До самостійного розвитку ставиться пасивно, участі в художньо-творчій діяльності класу та школи не бере. Під час оцінки твору образотворчого мистецтва спирається здебільшого на емоційні враження. Простежується ситуативна, нестійка, не завжди самостійна творча активність, яка виявляється лише під впливом здебільшого зовнішніх, випадкових ситуативних чинників. Учень частково розуміє суть базових категорій; естетичні знання та рівень усвідомлення важливості розуміння, їх суті та вміння застосовувати їх на практиці з користю для суспільства досить поверхові. Низький рівень зацікавленості в освітньому процесі, який ґрунтується на позитивному ставленні до процесу отримання естетичних знань та позитивних емоцій від процесу спілкування з діячами культури та мистецтв.

За даними отриманими в ході анкетування, опитування, спостереження та за результатами аналізу художньо-творчих робіт нами було зафіксовано 22% високо рівня, 45% - середнього і 33 % низького рівня сформованості художньо-естетичного смаку молодших школярів.

Отже, за результатами констатувального експерименту можна зробити такі висновки:

1. Переважна більшість молодших школярів не вміє читати зміст та оцінювати естетичну сторону художніх творів образотворчого мистецтва, аналізують лише поверхневу інформацію. У дітей виникають труднощі щодо висловлення власного ставлення до картини, майже зовсім відсутнє вміння милуватися твором мистецтва.

2. Молодші школярі не надають важливості естетичній стороні під час створення власної картини (досить часто і неодноразово використовують гумку, надають перевагу відкритому кольору на площі всієї кольорової плями і т.д.).

3. Переважна більшість батьків розуміють потребу у розвитку художньо-естетичних смаків своєї дитини і готові для цього віддавати своїх дітей в позашкільні заклади освіти.

4. Кожен третій вчитель початкових класів не готовий на належному рівні здійснювати художньо-естетичне виховання як на уроках образотворчого мистецтва, так і в позакласній діяльності учнів.

Література

1. Масол Л. М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / за ред. Л. М. Масол. Х : Ранок, 2006. 256 с.
2. Тодосієнко Н. Л., Казьмірчук Н. С., Мальов С. В. Шляхи формування естетичного сприймання молодших школярів засобами українського фольклору. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник. наук. праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2018. Вип. 51. С. 43-47.

373.2:[78:394.3]

О. Нечипорук,

здобувач ступеня вищої освіти «магістрант»

Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

O. Nechiporuk,

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi
State Pedagogical University

**ОРГАНІЗАЦІЯ МУЗИЧНО -ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО
ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ХУДОЖНЬОЇ КУЛЬТУРИ**

**ORGANIZATION OF MUSICAL AND PLAY ACTIVITIES OF SENIOR PRESCHOOL
AGE CHILDREN AS A MEANS OF FORMING THE FOUNDATIONS OF ARTISTIC CULTURE**